

УДК 811.112.2'276.6:33

С. В. Дружбяк
І. В. Савчак

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ
СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ІЗ СТРИЖНЕВИМ КОМПОНЕНТОМ «GELD»
(НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ)**

У статті розглядається структура та семантика термінологічних словосполучень зі стрижневим компонентом «Geld» у німецькій економічній термінології. Проаналізовано підходи до визначення термінологічних словосполучень, здійснено тематичну класифікацію досліджуваних одиниць, виявлено основні термінотворчі структурні моделі. Зафіксовано та проаналізовано нові термінологічні сполуки. Досліджено випадки набуття нових значень уже усталеними, кодифікованими термінологічними словосполученнями.

Ключові слова: термін, термінологічне словосполучення, німецька економічна термінологія, терміни-композиції, терміни-деривати.

DOI 10.34079/2226-3055-2021-14-24-66-72

Сучасні термінологічні системи різних мов мають у своєму складі не лише терміни-слова, а й терміни-словосполучення. Дослідження засвідчують, що «багатослівні терміни у більшості європейських мов становлять 60–80 % від загальної кількості термінів» (Булановська, 2000, с. 15).

Аналіз досліджень з теми статті. Незважаючи на потужні дослідження українських (Дружбяк, 2009; Іщенко, 2002) і закордонних лінгвістів (Даниленко, 1971; Есперсен, 1958, с. 98–102; Лотте, 1961, с. 84), присвячені вивченню термінологічних словосполучень, що поєднують у собі категоріальні властивості терміна і словосполучення, це питання ще досі залишається недостатньо дослідженим і дискусійним.

Зокрема існують різні погляди на природу цих одиниць. Вони належать до традиційних словосполучень, тобто до «синтаксичних конструкцій, які складаються із двох і більше компонентів на основі смислового і підрядного зв'язку» (Стариченок, 2008, с. 581), однак називаються при цьому готовими одиницями мови (Дубровина, 1978).

Актуальність дослідження зумовлена стрімким розвитком економічної термінології, що виявляється в її поповненні новими одиницями, процесами термінологізації загальноживаної лексики. Вважаємо, що вивчення структурно-семантичних особливостей термінологічних словосполучень загалом, та зі стрижневим компонентом «Geld» зокрема, сприятиме кращому розумінню закономірностей функціонування фахових мов.

Метою пропонованої роботи є комплексний аналіз термінологічних словосполучень зі стрижневим компонентом «Geld» у німецькій економічній мові.

Для досягнення мети необхідно вирішити наступні **завдання**: проаналізувати підходи до вивчення термінологічних словосполучень; визначити структурні моделі досліджуваних одиниць; проаналізувати семантичні аспекти цих термінологічних словосполучень.

Виклад основного матеріалу. Терміни належать до динамічного прошарку лексики. Термінологічна лексика сфери економіки, як і інші терміносистеми, вимагає достатнього рівня фахових знань та їх умілого застосування.

Фахова мова економіки містить терміни, притаманні для конкретних сфер, що відбивають найбільш типові властивості економічних явищ та процесів.

Загалом термін – «це слово або словосполучення з історично умотивованим чи умовно закріпленим значенням, що відбиває одне поняття у спеціалізованій галузі знання чи виробництва» (Мостовий, 1993, с. 191).

Всі науково-технічні терміни в німецькій мові можна умовно поділити за способом їхнього утворення на такі групи:

Терміни – загальноживані слова (утворені способом термінологізації). Наприклад: *Kindergeld* – допомога на дитину, *Staatgelder* – державні фонди, *Bargeld* – готівка. Серед них окремо виділяють ті, значення яких збігається із загальноживаними словами; велика кількість термінів містить латинські елементи; вони однаково функціонують в інших мовах, оскільки їхні форми побудови є справді міжнародними: *Geld kosten* – коштувати грошей, *Geld investieren* – інвестувати гроші.

Терміни – похідні слова (утворені шляхом афіксації). У німецькій мові досить часто іменники використовуються як означення та субстантивация дієслів. В таких випадках смислове навантаження має основний іменник, а той, який було використано як означення, має додаткове навантаження. Іменник, який вживається в ролі позначення прикметника, вказує на характеристику предмета, який передається цим іменником. Прикладами є наступні німецькі терміни: *Geldmengenaggregat* – грошовий агрегат, *Geldmenge* – грошова маса, *Geldtheorie* – монетарна теорія.

Характерними для німецької мови є досить чисельні термінологічні словосполучення. Сюди належать, наприклад, наступні терміни: *Geldauflage erreichen* – досягнення готівкового обігу, *Geldinstitut* – грошовий інститут, *Geldpolitik* – грошова політика.

Термінологія є тим широким прошарком лексики, що тісно взаємодіє та переплітається з іншими лексичними одиницями. Тому одним із найважливіших завдань сучасної лінгвістики є вивчення закономірностей утворення термінологічної лексики, її структури та семантики.

Німецька економічна термінологія є динамічною системою. Оскільки з плином часу виникають нові форми господарювання, бізнес, що стосується сфери збуту товарів, послуг та їхнього виробництва поширюється на іноземні країни із закордонними партнерами, така термінологія активно функціонує в економічній сфері законодавства, у документації діловодства.

Досліджувана термінологія неоднорідна і складається із термінологій певних галузей, наприклад: інвестиції, банківська справа, фінанси, політика, народне господарство тощо. На основі зібраного матеріалу для дослідження (170 термінологічних одиниць, вилучених методом суцільної вибірки із німецьких економічних видань) було здійснено класифікацію термінів та термінологічних словосполучень за змістом понять. Зробивши аналіз значень термінів, сформовано наступну тематичну класифікацію, що стосується:

1) Грошової допомоги (7,1 % термінів) – *Kindergeld* – допомога на дитину, *ausgeschüttetem Baukindergeld* – виділена допомога на дітей, *Elterngeld beziehen* – отримувати батьківську допомогу, *Kindergeld erhalten* – отримати допомогу на дитину, *Hilfsgeldern* – гроші на допомогу.

2) Наявності грошей (15,3 % термінів) – *Geld einwerben* – збирати гроші, *Nimm das Geld* – взяти гроші, *das gesparte Geld* – збережені гроші, *Geld verdienen* – заробляти гроші, *besorgen sich frisches Geld* – отримувати свіжі гроші.

3) Відсутності грошей (9,4 % термінів) – *Geld zurück* – повертати гроші, *keine Gelder erhalten* – не отримувати коштів, *Geld zurück erstatten* – повернути кошти, *Geld ausgeben* – витратити гроші, *Geld verlieren* – втратити гроші.

4) Інвестицій (7,6 % термінів) – *Geldanlage* – інвестиції, *Geld stecken* – вкладати гроші, *Geld anlegen* – вкладати гроші, *risikoreiche Geldanlagen* – ризикові інвестиції, *Geld investieren* – інвестувати гроші.

5) Платежів (1,7 % термінів) – *Geldauflage zahlen* – платити додаткові гроші, *die Zahlung von Geldauflagen* – оплата грошових вимог, *Geld bleiben* – залишити гроші.

6) Готівкового обігу (7,6 % термінів) – *Geldauflage erreichen* – досягнення готівкового обігу, *Geld bringen* – приносити гроші, *Geld in die Kasse bringen* – класти гроші в касу, *Bargeld geben* – дати готівку, *wächst stetig* – базові гроші неухильно зростають.

7) Позначення грошей (15,9 % термінів) – *Geldauflage belaufen sich* – становити суму грошей, *Geld für* – гроші на, *wichtiges Geld* – важливі гроші, *Billiggeldfluten* – дешеві гроші, *eingepottene Geld* – зібрані гроші.

8) Дій із грошима (10,6 % термінів) – *Zähle das Geld* – рахувати гроші, *die kleinste Geldauflage* – найменша сума грошей, *verschlingen viel Geld* – пожирати багато грошей, *Geld haben* – мати гроші, *um Geld gehen* – вести мову про гроші.

9) Загальноекономічних словосполучень, що містять композити із лексемою «Geld» (15,9 % термінів) – *Geldsegens bringen* – приносити грошове благословення, *Geldmaschine* – грошова машина, *Kurzarbeitergeld* – державна надбавка за короткий час роботи, *Geldwäsche* – відмивання грошей, *Geldinstitut* – грошовий інститут.

10) Політики (5,3 % термінів) – *Geldpolitik* – грошова політика, *expansiven Geldpolitik führen* – проводити експансивну грошово-кредитну політику, *Verschärfung der Geldpolitik* – посилення грошово-кредитної політики, *flankierenden Geldpolitik* – супровідна грошово-кредитна політика, *Geldpolitik der westlichen Notenbanken* – грошово-кредитна політика західних центральних банків.

11) Штрафу (1,2 % термінів) – *Bußgelder verhängen* – накладати штрафи, *mit einem Bußgeld rechnen* – чекати штраф.

12) Професії (1,8 % термінів) – *Geldmanager* – менеджер з питань грошей, *Geldgeber* – фінансист, *näher ran an Geldgeber* – стати ближче до фінансистів.

13) Інше (0,6 % термінів) – *Geld aus der Tasche ziehen* – витягнути гроші з кишені.

Фактичний матеріал свідчить про те, що економічні словосполучення зі стрижневим компонентом «Geld» є специфічними групуваннями слів, які належать до ключових тематичних груп економічної лексики.

Рис. 1. Класифікація термінів та термінологічних словосполучень за змістом понять.

Для німецької мови економіки характерний широкий спектр термінів та термінологічних словосполучень з елементами загальноживаної мови. Зафіксовано також незначну кількість внутрішньогалузевих термінів. Однак, переважає кількість економічних найменувань, які класифіковано у такі групи: грошова допомога, наявність грошей, відсутність грошей, інвестиції, платежі, готівковий обіг, позначення грошей, дії із грошима, загальноекономічні термінологічні словосполучення, політика, штрафи, професії та інше.

Притаманним для німецької термінології у сфері економіки є лексико-семантичні відношення синонімії (запозичення іншомовних слів), омонімії (у формі міжгалузевих відношень) та гіперо-гіпонімії (у формі різнослівної гіпонімії, оскільки гіпоніми роблять значення гіпероніма ширшим за допомогою додаткових описових ознак).

Що стосується термінотворення, то для поповнення економічної термінології німецької мови використовують як внутрішні, так і зовнішні ресурси мови. Внутрішній передбачає словоскладання, переважно зі структурною моделлю іменник + іменник (*Hilfsgeldern* – гроші допомоги, *Geldwerte* – грошова вартість, *Bargeld* – готівка), де один із них може виступати як означення.

Серед економічних термінологічних словосполучень поширеними моделями є іменник + дієслово (*Kindergeld erhalten* – отримувати допомогу на дитину, *Elterngeld beziehen* – отримувати батьківську допомогу, *Bußgelder verhängen* – накладати

umtrafi) чи прикметник + іменник (*klassische Geldanlagen* – класичні інвестиції, *große Geld* – великі гроші, *bargeldlose Zahlungen* – безготівкові рахунки).

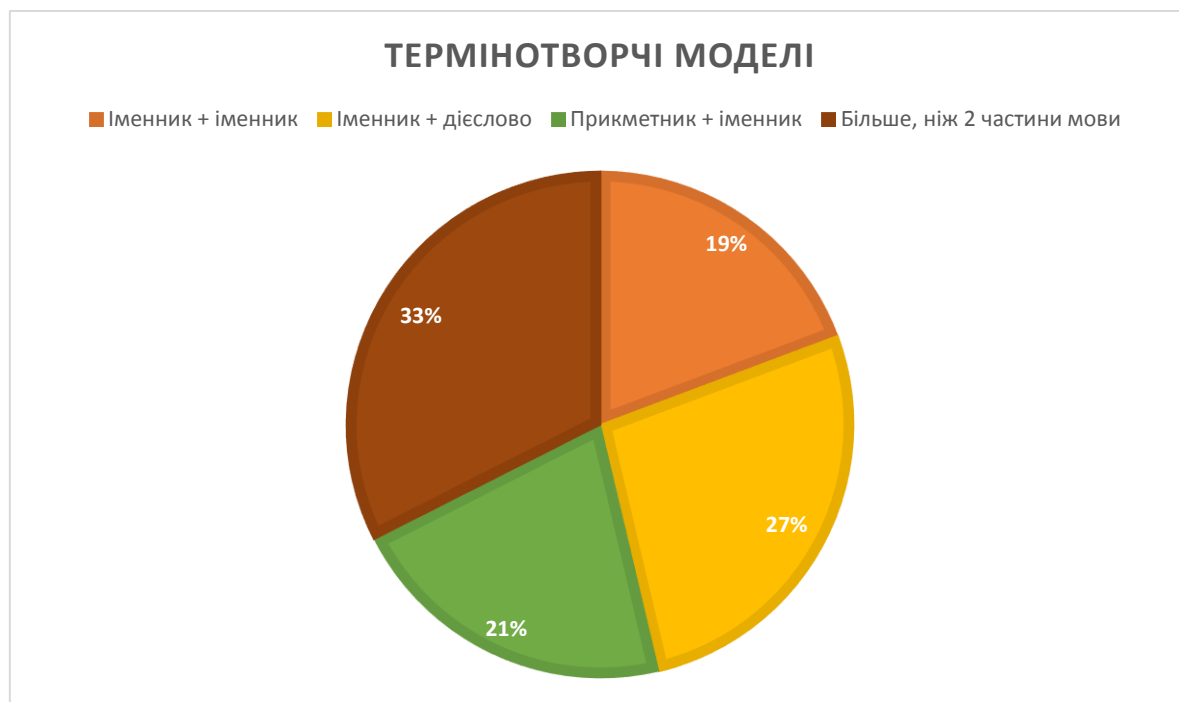

Рис. 2. Поділ досліджуваних термінологічних словосполучень на основі моделей словоскладань.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Аналіз фактичного матеріалу дає підстави стверджувати, що термінологія економіки німецької мови тісно пов'язана із лексикою загального вжитку. Хоча термінологічні словосполучення дещо громіздкі, що суперечить прагматичним принципам комунікації, вони чітко вмотивовані, що надзвичайно важливо в термінології. Такі термінологічні одиниці мають більше можливостей точно відбити складні економічні поняття.

Найчастотнішими є двоскладові термінологічні словосполучення, адже вони оптимально задовольняють вимоги фахової комунікації: не ускладнюють розуміння і, водночас, передають ключові ознаки певного поняття. Використання багатокомпонентних термінів зумовлене, на нашу думку, тим, що найважливішим під час номінації складного термінологічного поняття є його чітка дефініція, а мовні засоби – вторинними.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі фразеологічних термінологічних словосполучень німецької економічної мови зі стрижневим компонентом «Geld», їх відтворення українською мовою, виявлення основних перекладацьких технік та прийомів, необхідних для їх адекватного перекладу.

Бібліографічний список

- Булановская, Т. А., 2000. Формально-структурные особенности оттопонимической лексики (на материале русского и английского языков). *Научно-техническая терминология*, 2, с. 15–18.
- Даниленко, В. П., 1971. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов. *Исследования по русской терминологии*. Москва : Наука. с. 7– 67.

- Дружбяк, С. В., 2009. Терміни-фразеологізми в економічній терміносистемі (на матеріалі німецької мови). *Нова філологія*, 36, с. 223–227.
- Дубровина, Л. В., 1978. Английские медицинские терминологические словосочетания с именем собственным (на материале терминов – названий болезней). В : Е. С. Троянская, ред. *Стиль научной речи*. Москва : Наука, с. 142–148.
- Есперсен, О., 1958. *Философия грамматики*. Пер. с англ. В. В. Пассека и С. П. Сафроновой. Москва : Издательство иностранной литературы.
- Іщенко, В. Л., 2002. *Англійський багатоконпонентний економічний термін (парадигматичний та синтагматичний аспекти)*. Кандидат наук. Автореферат. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
- Лотте, Д. С., 1961. *Основы построения научно-технической терминологии : Вопросы теории и методика*. Москва : Издательство Академии наук СССР.
- Мостовий, М. І., 1993. *Лексикологія англійської мови*. Харків : Основа.
- Стариченок, В. М., 2008. *Большой лингвистический словарь*. Ростов-на-Дону : Феникс.

References

- Bulanovskaya, T. A., 2000. Formalno-strukturnye osobennosti ottonimicheskoy leksiki (na materiale russkogo i angliyskogo yazykov) [Formal and structural features of the ottonymic vocabulary (based on the material of the Russian and English languages)]. *Nauchno-tekhnicheskaya terminologiya*, 2, pp. 15–18. (in Russian).
- Danilenko, V. P., Leksiko-semanticheskie i grammaticheskie osobennosti slov-terminov [Lexico-semantic and grammatical features of word-terms]. *Issledovaniia po russkoi terminologii*. Moskva: Nauka, pp. 7–67. (in Russian).
- Druzhibiak, S. V., 2009. Terminy-frazeolohizmy v ekonomichnii terminosystemi (na materialii nimetskoï movy) [Terms-phraseology in the economic terminology (on the material of the German language)]. *New Philology*, 36, pp. 223–227. (in Ukrainian).
- Dubrovina, L. V., 1978. Angliyskie meditsinskie terminologicheskie slovosochetaniya s imenem sobstvennym (na materiale terminov – nazvaniy bolezney) [English medical terminological phrases with a proper name (based on terms - names of diseases)]. In : Ye. S. Troyanskaya, ed. *Scientific speech style*. Moskva : Nauka, pp. 142–148. (in Russian).
- Ishchenko, V. L., 2002. *Anhliyskiy bahatokomponentnyi ekonomichnyi termin (paradyhmatychnyi ta syntahmatychnyi aspekty)* [English multicomponent economic term (paradigmatic and syntagmatic aspects)]. Ph.D. Abstract. Odesa I. I. Mechnikov National University. (in Ukrainian).
- Lotte, D. S., 1961. *Osnovy postroeniya nauchno-tekhnicheskoy terminologii: Voprosy teorii i metodika* [Fundamentals of building scientific and technical terminology : Questions of theory and methodology]. Moskva : Izdatelstvo Akademii nauk SSSR. (in Russian).
- Mostovyi, M. I., 1993. *Leksykologhiia anhliiskoi movy* [Lexicology of the English language]. Kharkiv : Osнова. (in Ukrainian).
- Starichenok, V. M., 2008. *Bolshoy lingvisticheskiy slovar* [Comprehensive linguistic dictionary]. Rostov-na-Donu : Feniks. (in Russian).
- Yespersen, O., 1958. *Filosofiya grammatiki* [Philosophy of grammar]. Transl. from English by V. V. Passek and S. P. Safronova. Moskva : Izdatelstvo inostrannoy literatury. (in Russian).

Джерела ілюстративного матеріалу

- Wirtschaft. [онлайн] Доступно : <<https://www.welt.de/wirtschaft/>> [Дата звернення 16 березня].

WirtschaftsWoche. [онлайн] Доступно : <<https://www.wiwo.de/>> [Дата звернення 16 березня].

Стаття надійшла до редакції 30.04.2021.

S. Druzhbiak

I. Savchak

**STRUCTURAL-SEMANTIC FEATURES OF TERMINOLOGICAL PHRASES
WITH THE KEY COMPONENT “GELD”
(ON THE MATERIAL OF THE MODERN PERIODICAL)**

The article considers the structure and semantics of terminological phrases with the core component “Geld” in German economic terminology. The following tasks were done: to analyze the approaches to the definition of terminological phrases, carry out the thematic classification of studied units, and identify the main terminological structural models. New terminological compounds were recorded and analyzed. The cases of coining of new meanings by already established, codified terminological phrases were investigated.

The study's relevance is due to the rapid development of economic terminology. This is manifested by the addition of new units, the processes in the everyday vocabulary. The terminological vocabulary of economics requires a sufficient level of knowledge and skillful application. The study of structural and semantic features of terminological phrases contributes to a better understanding of functioning of technical language patterns.

Moreover, the terminology is a broad layer of vocabulary that closely interacts and intertwines with other lexical items. Therefore, one of the most critical tasks of modern linguistics is studying the formation patterns of terminological vocabulary, structure, and semantics. German economic terminology is a dynamic system. Over time, new forms of management are emerging, business related to the sale of goods, services, and their production extends to foreign countries with foreign partners. This is why such terminology actively functions in the economic sphere of legislation, in the office work documentation.

All scientific and technical phrases in the German language can be roughly divided according to the method of their creation into the following groups: common words terms, derived words terms and terminological phrases. Quite a considerable number of technical terms are characteristic of the German language. The studied terminology is heterogeneous and consists of a vocabulary of specific industries: investment, banking, finance, politics, economy, etc. The classification of terms and terminological phrases according to the content of the concepts was based on the collected material for research. It contains 170 terminological units picked by the method of continuous sampling from economic publications).

Due to the analysis of the phatic material, it is possible to assert that the economic terminology of the German language is closely connected with the vocabulary of general use. Although terminological phrases are somewhat cumbersome, which contradicts the pragmatic principles of communication, they are motivated, which is extremely important in terminology. Such terminological units have more opportunities to reflect complex economic concepts accurately.

Key words: *term, terminological phrase, German economic terminology, composite terms, derivative terms.*